

זבחים כג

משה שווערד

1. ספר יד בנימין

אכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' ק"פ
הלי"א דנודע לו טומאה ודאית שוב
אין מועיל מכאן ולהנא היתר טומאת התהום.
והא דמסקי' (בפסחים שם) דאפי' נודע לו
קודם זריקה מהני, היינו שנודע לו שנטמא
בספק ולא נתברר לו טומאה ודאית.

וב"ב נודע לו אחר זריקה אפי' טומאה
ודאית שפיר מועיל על לשעבר היתר
טומאת התהום גם לשי' הרמב"ם, וכמו
שהארנו בזה בחיבורנו לנזיר שם בשם השער"י
שער ב' פ"ב. (ועי' מה שכתבנו בתוד"ה
טומאת התהום. במש"כ התוס' דנעי' שהספק
לא יהא נודע עד לאחר שחיטה).

והנה יקוד היתר של טומאת התהום הוא
מהלכה למ"מ שהותרה נזיר ונעושה
פסח וכדמסקי' פסחים פ"א ב' ונזיר ס"ג ב'.
ברם יש להסתפק לכאן' בעצם ההלכה של
היתר טומאת התהום אם הוא משום ריזוי
צ"ך (והיינו דההלכתא גמירי לן נזיר ועושה
פסח דנטומאת התהום מהני ריזוי צ"ך גם
על טומאת הגוף) או שהוא הלכה מיוחדת
בטומאת התהום דמהני אפי' בלא ריזוי צ"ך,
ומפשטות לשון המשנה דמייתי כאן "נטמא
טומאת התהום ה"ץ מרצה", מצוה להדיא
דמטעם ריזוי צ"ך אחינן עלה.

שם בגמ'. נטמא טומאת התהום ה"ץ מרצה ✓
וכו'. במס' פסחים דף פ"א ב' מסיק
מר בר רב אשי דהיתר של טומאת התהום
הוא אפי' במקום שנודע לו קודם זריקה
שנטמא בטומאת התהום ג"כ מהני דאם זרק
הורגה. ודעת רש"י ז"ל שם (ד"ה שאין לו)
דאפי' אם נתברר לו קודם זריקה שנודאי
נטמא מועיל בזה היתר טומאת התהום כיון
דעכ"פ בשעת שחיטה עדיין לא ידע. וכ"ה
דעת התוס' נזיר ס"ג.

2. חידושי הגרי"ז מסכת זבחים דף כב עמוד ב

גמ' קסברי זקני דרום טמא מת [נמי] משלח קרבנותיו, והכתיב איש איש כי יהיה טמא וכו' למצוה, ולא מקשי אוכלין למנוין.
וקשה דלקמן בסוגיא אמרינן דלוקני דרום הא דכשר לפסח בדיעבד הוא משום דהציץ מרצה, ואי אכילת פסחים לא מעכבא
למה לי ריזוי ציץ, הא כל עיקר הדין הוא רק למצוה, ובמצוה זו לא מהני ריזוי ציץ...

3. ספר זבח התודה

ונקטינן כו'. כן סתם הרמב"ם דטמא שעבד עבודתו פטולה ולא
הילק בין טמא מת לטמא שרץ והיינו משום דר"ל אותיב
על זקני דרום ונשאר הש"ס בלא שינויא זגם דאמרינן בגמרי: דוקני
דרום בע"כ ס"ל לענין פסח שאם שחטו בשביל טמא מת אף
בדיעבד כשר אף דאינו יכול לאכול וסתם מתניתין פרק תמיד נשחט
סברה דהשוחט לערלים ולטמאים פסול וכן אמרינן פרק ביצד צולין
דרבנן פליגי אר' נתן דאמר דבאינו ראוי לאכול בדיעבד הורצה
והלכה כרבים וכן אזלי כמה סוגיות בפסחים דלא כוותייהו :

לעמידה בחרתיו. הנה בנוסחאות רש"י שלפנינו פי' דכיון דלא נבחרו הווי להו זרים ולפי' מוקשה כל הסוגיא דא"כ א"צ קרא לעכב כיון דהוי כורים וכמו במחוסר בגדים דילפינן דמחללי עבודה מדיוקא דקרא דאין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן והווי

להו זרים וכאן הוצרך הברייתא להביא מקרא דשנה עליו הבתוב לעכב [וקשה לומר דר"נ יהיה פליג על הברייתא דלדידיה א"צ קרא לעכב] וגם בהא דמקשי הש"ס לקמיה דליהוי כור ויחלל עבודה לא אתי שפיר פרוקא דהש"ס לפי הג"ל וגם עיקר הדיון קשה דלמה לא יהיה במיתה כיון דחשיב זר כשעובר בישיבה ומ"ש ממחוסר בגדים דמחויב מיתה דחשיב זר וכמו שהקשה זה בעצמו ברש"י שלפנינו. אכן התוספות היה להם גירסא אחרת ברש"י והוא הגירסא המובא בשיטה מקובצת והמכים כן בבה"ז יבחק נתן וכמו שהעתיקת כאן דפירוש הקרא לא משום דנקרא זר הוא כמו שאמרה הגמרא במחוסר בגדים אלא הפסול הוא כשאר פסולין שבעבודה ופי' הקרא דלעמידה בחרתיו היינו דאף דכהן הוא נמאס לעבודה כשהוא בישיבה ולא תימא דהוא רק למצוה שנה עליו הבתוב לעכב וברמב"ם מוכח ג"כ הכי דלאו משום זהות פסול כמו במחוסר בגדים דבמחוסר בגדים פ"י מהלכות כלי המקדש כתב דהפסול הוא משום דהווי להו זרים ולענין יושב בס"ה מואלכות ביאת מקדש כתב רק דמ"ע לעבוד מעומד כדכתיב לעמוד לשרת ומזבח פירוש זה גם מגמרא לעיל דף ט"ז דאמר רב משרשיא דילפינן זר מק"ו דיושב וא"כ יושב פסול אתר הוא ולא משום זרות וכבר העירו בזה המפרשים וע"כ לא העתיקתי רק בנוסח השמק"ו בפירוש רש"י דפירוש זה עיקר [זמה שנוכר ברש"י בסנהדרין דהוי כמו זר אין סתירה לפירוש זה דו"ל דהכונה הפסולו הוא כעין זר משום דנמאס לעבוד בישיבה אבל לא משום דקרינן ליה זר ממש עי"ז וגם התנ"ס' במסקנתם כתבו דפירוש זה עיקר: כל שאלו ינטל זכו' ונראה

5. דף על הדף זבחים דף כג עמוד ב

בגמ': לעמידה בחרתיו ולא לישיבה וכו'.

כתב המג"א או"ח (ריש סי' מ"ח) דפרשת הקרבנות יאמר בעמידה, דוגמת הקרבנות שהיו בעמידה, ומקורו בספר עמק הברכה, וכ"כ בעולת תמיד, ובשערי תשובה שם מייתי מהתבואות שור [סדר הקרבנות אות י"ב] שהולק ע"ז, וע"ש שכתב דהטור והנמשכים אחריו לא כתבו שום תנאי עמידה באמירה זו, ואפ"ל בפרשת התמיד לא הביא שום פוסק שתהיה בעמידה, זולת עמק ברכה הביאו המ"א סי' מ"ח ומעולם לא ראיתי מאן דחש לה, וכ"כ באילי רבה, ובמחזיק ברכה כתב שרבים בתורה לא חשו לזה, וכן העלה במור וקציעה וכתב שראה להגאון אביו ז"ל שאמרו מיושב, ועי' במ"ב סק"א שהעתיק להמ"א ולהשע"ת ולמש"כ בפמ"ג דמ"מ בפרשת התמיד ראוי לעמוד שקורין בציבור ובקול רם ע"ש.

ובתבואות שור כתב לחלוק דאי"צ עמידה מתרי טעמי, [1] או דכיון שאמרו כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו', אי"צ כי אם ככל שאר עוסק בתורה בין עומד בין יושב, ואפ"ה מעלה עליו כאילו עומד ומקריב ולא הצריכוהו לעשות הכל כעין הקרבן, ולילה שאני דלאו זמן קרבן הוא. [2] או ד"ל דהא דקאמר כאילו הקרבתי, אין פירושו כאילו הוא העובד, דהיכן מצינו שזר קרב כו', אלא כאילו נתן לכהן כשר והקריב אז בשעת אמירתו, ומ"מ שפיר קאמר "הקרבתי", דהאי לישנא כתיב בקרא בפ"י אבעלים עכ"ל.

וע"ע בישועות יעקב (סי' א' סק"ט) דענין אמירת הפרשה שיחשוב הדברים בלבו שמחוייב להביא הקרבן ולמסרו ליד הכהן שהכהן יעשה בזה כתורה, וא"כ מאי ענין ישיבה או עמידה, כיון שאינו בא במקום הקרבת הקרבן, רק במקום הבאתו לכהן, שהכהן יקריבו לה' כמשפט הקרבן נפש תחת נפש עכ"ד.

והנה בערוך השלחן (סי' א' סעיף כ"ו) כתב וז"ל: ויש שכתבו שצריך לומר פרשיות אלו מעומד דוקא משום דיושב פסול לעבודה, ורבים חולקים בזה [ש"ת שם בשם התב"ש והחכ"צ ומו"ק], ובאמת אטו כל ישראל היו מקריבים הרי הכהנים מקריבים, וזה שאנו אומרים "כאילו הקרבנו", משום שהקרבן היה של כלל ישראל ממעות של תרומת הלשכה והכהנים שלוחינו ושלוחי שמים הם, ואם משום מעמדות שהיה חיוב על כלל ישראל כדתנן בפ"ד מתענית אטו היו מחוייבים לעמוד דוקא, ולענ"ד נראה דכהן צריך לעמוד דיש לחשוב אילו היה בזמן המקדש הי' בעצמו המקריב והמקטיר, אבל לוי וישראל אי"צ לעמוד עכ"ד.

וכתב בספר נר לאחד (פר' שופטים ע' תשמט):

ולכאוי' מש"כ לחדש דכהן צריך לעמוד דיש לחשובו כאילו הי' בעצמו מקריב צ"ע וכו'.

אולם משמיה דהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שמעתי דמבואר כן בפ"י זית רענן [לבעל המגן אברהם] על הילקוט ירמיה ל"ג דאיתא שם א"ל הקב"ה לכהנים וללויים אם אתם עוסקים בתורה בקרבנות מעלה אני עליכם כאילו אתם מקריבים בכל יום עולה וכליל. וכתב ע"ז הזית רענן ז"ל אע"ג דקיי"ל אפי' זר העוסק בהל' עבודה כאילו נדר קרבן, י"ל דישראל הוי כאילו נדר קרבן והקריבו כהן, אבל כהן העוסק בהל' עבודה הוי כאילו הקריבו הוא בעצמו עכ"ל. ומבואר כדעת הערוך השלחן דחלוק כהן מישראל.

האם הציץ מרצה על טומאת הגוף דלהלן - שלא בטומאת התהום?

טומאת בעלים - בנזיר ועושה פסח	טומאת הכהן המכפר	
לזקני דרום: מרצה [1] לחולקים: אינו מרצה	לזקני דרום: מרצה [2] לחולקים: אינו מרצה	כשנטמאו במת
מרצה [3]	אינו מרצה [4]	כשנטמאו בשרץ

האם הציץ מרצה על טומאת הגוף דלהלן - בטומאת התהום?

טומאת בעלים - בנזיר ועושה פסח	טומאת הכהן המכפר	
מרצה	לזקני דרום: מרצה לרמי בר חמא: ספק	כשנטמאו במת
אינו מרצה [5]	לזקני דרום: מרצה לחולקים: אינו מרצה [6]	כשנטמאו בשרץ

זבחים דף כ"ג ע"ב

עבד במקדש באחד מהאופנים הפוסלים דלהלן, מה דינו?

האם חילל?	האם חייב מיתה?	
חילל	אינו חייב	יושב, ערל, אונן
חילל	חייב	זר, מחוסר בגדים, שלא רחוץ, שתוי יין

[1] כן אמרו זקני דרום להדיא בסוף העמ' הקודם, שטמא מת נמי משלח את קרבנותיו - אפי' בקרבן פסח [בדיעבד]. אלא שיש להקשות שאין שייך לפרש כן בקרבן נזיר, דהרי כתוב מפורש וכי ימות עליו מת פתאום וטמא ראש נזרו וצריך להטהר ולהביא קרבנות טומאה ולמנות שוב, ולא יכול לשלוח את קרבנותיו. ועי' בספר שלום רב שהביא להקשות כן על סוגיתנו, דאיך תרצה הגמ' להעמיד את המשנה בפסחים כזקני דרום, ומיירי שנטמא הכהן, אבל בטומאת בעלים איה"נ שמרצה ציץ, והלא קשה הרי המשנה הזכירה גם נזיר, ושם לא שייך ריצוי ציץ.

[2] וכמבואר בסוגיא לעיל, שהעמידו זקני דרום את משנתנו שאמרה שטמא פסול דוקא בטמא שרץ, אבל בטמא מת מתוך שמרצה לכתחילה בציבור מרצה בדיעבד ביחיד.

[3] דהכי אמרינן, שוחטין וזורקין על טמא שרץ. אמנם עי' רש"י לעיל דף כ"ב ע"ב ד"ה אי קסברי, שהביא מחלוקת בזה בסוגיא בפסחים דף צ' ע"ב.

[4] כן מבואר בפשטות הסוגיא כאן, אמנם לעיל נתבאר שזו רק סברת זקני דרום, אבל החולקים ס"ל שכן מרצה בקרבן ציבור. [וקרבן יחיד איה"נ שלא מרצה, ועי' לעיל בדעת ר"ת].

[5] דממ"נ אינו מרצה, אם לדעת החולקים על זקני דרום ומעמידים את המשנה בבעלים, הרי סבירא להו כו' חייא שלא נאמרה טומאת התהום אלא בטמא מת ולא בטמא שרץ, ואם לפי זקני דרום שמעמידים את המשנה על הכהן המכפר, הרי ס"ל שבעלים לא צריכים שום ריצוי של ציץ, דטמא יכול לשלח קרבנותיו וקרב בטרה ע"י כהנים טהורים.

[6] ר' חייא אמר שלא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד. וזקני דרום ס"ל שמרצה בטומאת תהום דשרץ של הכהן המקריב, דכך העמידו את המשנה שהרישא שאמרה שאינו מרצה מיירי בטומאת שרץ של הכהן המקריב, וא"כ סיפא שאמרה שמרצה בטומאת התהום מיירי ג"כ בכהן.